Háda Béla[1]

A koreai függetlenség magyar harcosa

Recenzió Csoma Mózes *Mádzsárü* című monográfiájáról[2]

Közhelyes megállapítás, hogy magyarok mindenhol vannak. Azt már ritkábban tesszük hozzá, hogy ez nagyjából további háromtucat náció tagjaira is igaz. Ám ha az is elhangzik, hogy volt egy magyar bombaszakértő, aki a munkájával segítette a 20. század eleji koreai függetlenségi mozgalmat, már nemzetközi összevetésben is sokkal unikálisabb állítás lenne. Olyannyira, hogy az illető egészen a legutóbbi évekig az ismeretlenség homályában maradt. Ha netán a tisztelt Olvasó sem hallott volna róla, egy pillanatig se szégyenkezzen. Jobbára a koreaiak sem, pedig az ő történelmüknek inkább része az illető, mint a miénknek. Sőt, ha annak idején, egyetemi tanulmányaim során bármelyik történelem szakos vizsgán megkérdezték volna tőlünk, hogy ki volt Magyar Gábor, erősen gyanítottuk volna, hogy a vizsgáztató csak ürügyet keres ezzel a rosszabb osztályzatra.

Csoma Mózes legújabb, *Mádzsárü* címmel megjelent monográfiája éppen róla szól – egészen pontosan az eleinte kissé legendásnak tűnő alak azonosításáról, tevékenységének feltérképezéséről, illetve mindazon információk összegzéséről, amelyek személyéről és életéről rendelkezésre állnak. Egészen véletlenül vetült fény egykori létezésére: egy 2016-ban bemutatott dél-koreai film cselekményének egyik mellékszálaként került elő egy Kínában élő, magyar származású robbantási specialista, aki robbanóeszközöket ad az Üijoldan nevű, koreai függetlenségi harcosokat tömörítő szervezet tagjainak. Maga a Kim Dzsi Vun rendezésében elkészült film egyébként elég pozitív fogadtatásra lelt, Dél-Korea még az Oscar-gálára is megkísérelte bejuttatni. Forgatókönyvének elkészítésekor pedig a szerzők nemcsak a fantáziájukra, hanem valós történelmi forrásokra is támaszkodtak. Mint kiderült, a szóban forgó bombaszakértő is valós személy volt, azonosítása azonban nem kis kihívást jelentett. Csoma Mózes ezt a munkát végezte el, feltárva az illető személyazonosságát, életútjának és tevékenységének azon állomásait, amelyekről egyáltalán fennmaradt bármiféle történeti forrás. Mindezt pedig történelmi kontextusba helyezve teszi, aminek köszönhetően műve sokkal többé válik, mint biográfia. Egy korszak képe bontakozik ki belőle, amelynek kiemelt aspektusai – a japán gyarmati uralommal szembeni koreai szabadságküzdelmek, illetve ezek oroszországi és kínai összefüggései – Magyarországon szinte egyáltalán nem ismertek.

Ennek az orosz–japán háborúval kezdődő történelmi periódusnak a fejleménye Korea formális japán ellenőrzés alá vonása, amelynek döntő aktusát az 1910-ben szignált

[1] Háda Béla az NKE EJK John Lukacs Intézet tudományos főmunkatársa. E-mail: hada.bela@uni-nke.hu

[2] Csoma Mózes (2026): *„Mádzsárü". Egy magyar bombaszakértő a koreai függetlenségi harcosok között az 1920-as évek elején.* Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó.

egyezmény jelentette. A tartalmilag az ország gyarmatosítását jelentő folyamat ellen szerveződött koreai ellenállás egyik emigrációban működő csoportja volt az 1919-ben alakult Üijoldan, amely – miközben a gyarmatosítók ellen végrehajtandó robbantásos merényletekhez keresett szakembert – végül kapcsolatba került a magyar férfival. Mádzsárü személyéről Pak The Von 1947-ben készült, az Üijoldan történetét feldolgozó könyve tartalmazza a legkézzelfoghatóbb nyomokat. Eszerint a férfi Mongóliában tartózkodott a szóban forgó években, itt került összeköttetésbe a szervezet közvetítőjével. A körülmények terjedelmesebb leírását mellőzve annyit kell ehhez hozzátennünk, hogy a térségben tartózkodó magyarok döntő része az első világháború során orosz hadifogságba esett és keletre hurcolt egykori katona volt. A szóban forgó specialistának is ilyen előélete lehetett, ami sokat megmagyaráz a robbanószerek használatával kapcsolatos – a koreai forrás szerint elismerésre méltó – ismereteiből.

Csoma Mózes végül több, egy irányba mutató bizonyíték alapján az akkoriban a 20-as éveiben járó Magyar Gábor József gépésztechnikus (később mérnök) személyében azonosította a legendás Mádzsárüt. Ez egyben az elnevezésére is magyarázatot ad. A koreai nyelvben használt *hjungari* kifejezés helyett azért használták az európai férfira a Mádzsárü vagy Mácshál szavakat, mert a családnevét próbálták kiejteni, és nem a nemzetiségére utaltak. Magyar 1922-ben Sanghajban rendezte be műhelyét, ahol az Üijoldan aktivistáival együttműködve készítette a merényletekhez felhasznált robbanóeszközöket. Alkotásai a jelek szerint jó hatásfokkal működtek. Nem is rajta múlt, hogy az Üijoldan a sorait szétziláló ideológiai (anarchista-kommunista-nacionalista) törésvonalak miatt nem tudott ütőképes szervezetként működni, és csakhamar felszámolta önmagát. Ezzel 1924-ben a magyar bombaszakértő „alkalmazása" is véget ért. Magyar Gábor azonban Kelet-Ázsiában maradt, 1929-ben feleségül vett egy orosz származású nőt, Klavdia Georgievnát, és később is élénk érdeklődést mutatott a koreaiak függetlenségi harcának alakulása iránt.

Mádzsárü tehát végeredményben terrorcselekmények végrehajtásában játszott főszerepet, ami egyrészt világossá teszi, hogy miért igyekezett élete végéig palástolni pályafutásának ezen időszakát, másrészt érdekessé teszi a férfi motivációit is. Noha a 20. században nagy jelentőséget tulajdonítottak az ideológiai elkötelezettségnek, Magyar esetében nincs bizonyíték semmiféle politikai fanatizmusra. Éppen ellenkezőleg, minden jel arra utal, hogy a koreaiakat nem valamiféle világforradalmi hevülettől hajtva, hanem eleinte minden bizonnyal pénzért (aminek azért kezdetben szűkében lehetett), később azonban úgy tűnik, már barátságból, az ügyük melletti kitartás nyomán érzett szimpátiából támogatta. Ezekben az években könnyen lehet, hogy a vesztes első világháború nyomán magyarként átérezte egy nagy múltú, de megtiport és alárendelt helyzetbe kényszerített nép sorsát. Ne feledjük, a mérnök Selmecbányán született, tehát a Csehszlovákiához került magyar közösségből származott, még ha a háború előtt Budapestre került is.

Hogy Magyar Gábor nem volt haszonleső vagy részvétlen ember, jóval később is bizonyságot nyert. Az 1920-as évek közepétől több különböző munkahelyen és saját vállalkozásokban is helytálló férfi a sanghaji magyar diaszpóra ismert és aktív tagja lett. Anyagi boldogulását szobakiadással is megtámogatta, ennek kapcsán pedig minden jel arra utal, hogy kifejezetten szolidáris volt rászoruló honfitársaival szemben. Legalább

két alkalommal ingyenes lakhatást biztosított a magyarországi események elől Sanghajba menekült magyaroknak.

A város japán megszállása nyomán keletkezett közviszonyok, majd a kínai polgárháború eseményei azonban a hézagos dokumentáció alapján jócskán rányomták bélyegüket a házaspár mindennapjaira. Olyannyira, hogy 1949-ben az akkor már ötvenes éveiben járó Magyar Gábor Kína elhagyásáról határozott. Európán keresztül Brazíliába vándorolt feleségével, ahol életének utolsó éveit töltötte. Magyar végül Rio de Janeiróban vesztette életét 1953 decemberében, egy operáció során. Özvegye pedig, noha az Egyesült Államokba költözött később, egész hátralévő életében viselte a nevét.

Magyar Gábor persze nem volt a koreai függetlenség kiemelkedő hőse, mindössze egy apró mellékszereplője a hosszú történetnek. Az is igaz, hogy a későbbiekben a két koreai állam elitjei „kiválogatták" azokat a személyeket ebből a történetből, akiket érdemesnek tartottak arra, hogy a társadalom tisztelettel emlékezzen rájuk. Mégis érdekes, hogy a magyar mérnök szerepe ennyire az ismeretlenség homályában maradt. Arra, hogy hathatós támogatásáról a későbbiekben miért nem emlékeztek meg egykori koreai kapcsolatai, Csoma Mózes több lehetséges magyarázatot is felkínál az olvasónak. Ezek közül az egyik, hogy Mádzsárü nem igazán volt kommunista érzelmű. Alapjában véve tisztes polgári egzisztenciát épített magának, és nem tűnik úgy a – persze elismerten hézagos – források alapján, hogy különösebben hajlott volna a szélsőséges gondolkodásra. A bombaszakértői tevékenysége során elsődleges kontaktjának számító Kim Vonbong ugyanakkor végül Észak-Koreában telepedett le és futott be politikai karriert. Márpedig itt az említett, államilag „tisztázott" függetlenségi hőskultusz központi alakja Kim Ir Szen, akinek köréhez és tevékenységéhez Magyaréknak semmi közük nem volt. Ehhez pedig alkalmazkodniuk kellett azoknak is, akik később az északi államban kívántak élni és dolgozni. Egyéb vonatkozásokban sem kedvezett a politikai széljárás Magyar Gábor emlékezetének, így az egykori mongóliai hadifogoly, Korea-párti robbantási specialista, majd sanghaji mérnök és vállalkozó feledésbe merült.

Csoma Mózes komoly érdeme, hogy mégis sikerült napvilágra hoznia a történetnek legalább azt a részét, amelyről források lelhetők fel. Ennél azonban jóval többet is tett. Plasztikusan, had- és eszmetörténeti részleteket sem mellőzve ábrázolta az Olvasó számára a 20. század első felének kelet-ázsiai politikai viszonyait, valamint a koreai emigráció helyzetét. Szóba kerülnek ennek során a nagyhatalmak játszmái, az orosz/szovjet és japán politika térségbeli sajátosságai éppúgy, mint a koreai ellenállás belső feszültségei, a népük szabadságáért áldozni kész aktivisták közti ideológiai törésvonalak is. Különösen tanulságos ennek kapcsán, hogy noha a kommunista irányvonal eléggé erősnek számított a mozgalmon belül, később még az ilyen irányú elkötelezettség sem nyújtott feltétlenül védelmet azoknak a politikusoknak, akik Észak-Koreában folytatták életüket a függetlenné válás után. A belső harcok hálátlan, embertelen jellegét is érzékeltetve a szerző Pak Hon Jong és Kvon O Dzsik, egykor magas pozícióba jutott pártfunkcionáriusok sorsán keresztül mutatja be ezt a problémát.

És persze a kötet nem szorítkozik pusztán Magyar Gábor személyére, amikor jellemzi a magyarok kapcsolatait a 20. század első felének Kelet-Ázsiájával, hanem más honfitársaink visszaemlékezésein keresztül is ábrázolja a viszonyokat, amelyek az itt élő koreaiak

hétköznapjait meghatározták. Egyúttal azokat a benyomásokat is, amelyek nagy szerepet játszottak a korabeli magyar közvélemény formálódásában a mongol, kínai és koreai népekkel kapcsolatban. Túl egy történelmi kérdés tisztázásán tehát, egy életteli korképet is kapunk, amely olyan részleteket világít meg a vizsgált térség múltjáról, amelyek magyar nyelven máshol nem érhetők el. Ilyen tekintetben is hiánypótlónak minősül tehát a monográfia.

Csoma Mózes *Mádzsárü* című műve nem egy vaskos kötet, éppen ezért akár nyári olvasmánynak is megfelel. A maga szakszerűsége mellett is könnyed, gördülékeny stílusa erősíti ezt a benyomást. A kiadvány emellett kifejezetten szép kivitelű, a tipográfia, képek és ábrák szerkesztése, valamint a borító tervezése egyaránt figyelemre méltóan igényes. Jó szívvel ajánlható mindenki figyelmébe, aki érdeklődik a kelet-ázsiai történelem vagy éppen a magyar történelem nem ismert részletei iránt. És ott a helye mindenki könyvtárában, aki szakmai tevékenysége keretében foglalkozik ezekkel.